

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 26. februarja 1862.

Župani, eno besedico do Vas!

Na Kranjskem in menda tudi drugod je postava, ki zapoveduje, naj se oberajo gosence, in če tega nemaren gospodar sam ne stori, naj se zgodi to po županih na njegove stroške, ker gosence so kakor ogenj, ki se širi od soseda do soseda. Al gosenčna zalega je ostala vendar le na sadnem drevju; od leta do leta se vidi, kako neusmiljeno gosence drevje skubejo, da ne mora do kresa ozeleneti. Tem več se je teh merčesov letos bati, ker so se o gorkem poletju preteklega leta in gorki jeseni neizrečeno pomnožili tako, da so sadne drevesa polne gnjezd in gosenčne zalege.

Ti sadnim drevesom tako škodljivi nadlogi se najprej in najlože v okom pride, če si občina ali soseska sama pomaga in ne pričakuje od drugej pomoči. Soseska ima pravico zapovedati, da morajo kmetje gosenčno zalego po svojih vrtilih do določenega časa čisto obrati. Ako ni kakošen gospodar o pravem času gosenčne zalege s svojih dreves spravil, naj župan namesti zanikernega kmeta gosenčne gnjezda in zalege na njegovem vrtu in na stroške njegove obrati dá.

Tako ravnajo tudi v Švajci, v veliko državah na Nemškem, kakor tudi v nekterih srenjah v avstrijski Šlezii; tako čistijo in oberajo gosenčno zalego po vrtilih nemarnih kmetovavcov na njih stroške; zakaj bi se tudi pri nas tako ne delalo, in nemarni človek ne moral gosenc oberati?

Toraj, župani! Spolnujte marljivo svojo dolžnost, pomagajte si sami, in pomagalo se vam bo. Ako se na druge zanašate, ste gotovo zapuščeni. Pokažimo v vsem, da nismo otroci, ki nas mora gosposka k vsemu siliti; pokažimo, da smo dorastli in da sami spoznamo, kaj nam je v prid, kaj v škodo.

Tkavska ščetica ali veliki striček.

Mašine so v poslednjih letih v fabrikah že marsiktero reč spodrinile; al dosihmal fabrikam, kjer delajo sukno in drugo volnato blago, še ni obveljalo, da bi mogle izhajati celo brez tistih osatovih glavice, ki jih tkavske ščetice (ščetke) ali veliki striček (Weberkarde, Weberdistel, dipsacus fullorum) imenujemo. Tem več pa ko so se pomnožile fabrike za sukno, tem več se potrebuje ščetk.

Čeravno se v dobrih letinah v zgornji Avstrii na leto pridela okoli 80 milijonov takih glavice, in jih spodnja štajarska deželja, zlasti na lipniškem polji, tudi prideluje sila veliko, vendar morajo naše domače fabrike iz ptujih dežel kupovati ta osat, za ktere gré — po statističnih popisih — skor vsako leto en milijon goldinarjev na Francozko. Žalostna nam majka! Toliko lepega dnarja moramo pošiljati na ptuje, ki bi ga lahko domá prihranili.

Suknarji sicer pravijo, da naše domače ščetke niso tako dobre kakor ptuje francozke. Ali je ondi podnebje in zemlja ščetkam bolj prijazna ali da znajo tam bolje ravnati s temi glavicami, morajo nas še le večletne skušnje pre-

pričati. To je pa gotovo, da kraj, kjer se ščetice z najboljim uspehom pridelujejo, ne sme presuh biti, tudi ga ostri vetrovi ne smejo preveč preprihivati, ampak bolj v zavetji mora biti; zemlja pa se ščetkam taka najbolj prilega, ki je ilovnata peščenina, in bolj ko je globoka, rahla in zgorej dobra črna zemlja, toliko lepše glavice rodi. Na frišen in močen gnoj se pa sadike ne smejo saditi, sicer zrastejo glavice prevelike in so zelo spačene. Tudi na tem je veliko ležeče, da se glavice o pravem času odrežejo in na zračnem kraju posušijo.

Kar pa se tiče pridelka, je tako bogat, da ga ne prekosí noben drug domač pridelek in še koruza ne. V Hungerbrun-u v zgornji Avstrii se prideluje na oralu zemlje po 100.000 ščetk; ako se cena za 1000 glavice rajta po srednji ceni po 2 gold. 50 kr., dá oral zemlje 250 gold. dohodka, ki ga ne dá noben drug sad pri nas.

(Konec prihodnjic.)

Gospodarska skušnja.

(Zdravilo svilnih črvičev). Gospod Coupin iz Vinjanskega na Francozkem je to-le skusil: V hramu, kjer se židni črviči redijo, naj se v plitve posode, za kar so najbolj okrožniki (talarji) pripravi, dene premogovega katrana (Steinkohlentheer), to je, takošnega, kakoršni se v gaznih fabrikah napravlja; soparica, ki se od premoga napravi, ima neizrečeno zdravilno moč za svilne črviče; zdravi se ohranijo, bolni pa se ozdravijo. — To se prav lahko napravi in nikomur veliko stroškov ne prizadene; celo opravilo je le to, da se nekteri okrožniki z onim katranom tū pa tam po kotih razstavijo, za ktere se ni treba pečati več, kakor da se zopet drug katran na-nje napravi, če se je prvi že izhlapil, kar se pa le malokdaj pripetí. — Pa še drugo važno skušnjo nam je razodel to skušeni mož, namreč to. Metulji, kateri iz svilnih mešičkov (kokonov) izlezejo, naj se nikdar ne vzamejo iz mesta, kjer so se izlegli, ampak naj se pri miru na kraji in mestu, kjer so zapredeni bili, pusté. Taki so veliko krepkeji in bolji za zalego, kakor oni, ki se kam drugam prenesó. Triletne skušnje so to popolnoma potrdile.

(Mramorja pregnati in zatreti). Na Francozkem pokončujejo in uničujejo mramorja z največim pridom tako-le: Za vsakim plugom greste dve osebi, katerih ena nosi v eni posodi olje, druga pa vodo. Brž ko tista, ki posodo z oljem nese, kako mramorjevo luknjo zapazi, curne po gosjem peresu, ki je na enem koncu zamašeno, na drugem pa odprto, 5 do 7 kapelj olja v luknjo, v katero potem ona oseba z vodo nekoliko vode vlije. Kmali na to pribiba marmor iz luknje; krč ga napade; črn postane in v hipu strepetá.

Naznanilo.

(Gaisovih magnetičnih brusov) si je ljubljanska kmetijska družba spet nekoliko iz Würzburga naročila, ki

se dobijo v družbini pisarnici (v Salendrovih ulicah) največi Nr. 1 po 1 gold. 30 kr., srednji Nr. 2 po 1 gold., Nr. 3 po 75 kr. in Nr. 4 po 50 kr.

Potovanje iz otročjih let v starost. *)

Sin revnega kajžarja na Gorenskem nastopim svoje potovanje leta 1810. Kakor hitro sem nekoliko k pameti prišel, so me moji starši v domačo šolo poslali. Imeli smo domačega in starega učenika. Ne vem, ali je ta šola od viših kaj pomoči imela ali ne, to pa vem, da sem vsak mesec srebrno dvajsetico nesel za lon učeniku in tudi drugi tako. Imeli smo precej velik abecednik, bil je nemški na eni strani in slovenski na drugi; učili pa smo se najpred nemško stran, čez dolgo še le slovensko; tudi pisati smo se učili, pa le samo nemško; pred šolo in po šoli smo po nemško molili. Bilo nam je trdo zažugano tihim biti, in če je kateri kaj prositi imel, je mogel po nemško prositi. Kaznovani smo bili pri tem učeniku le po otročje; če je kdo kaj pregrešil, je mogel iti klečat ali pa je „poco“ dobil z linirjem čez odlan, da je zapeklo. Domú gredé pa so se mu drugi smejali: „oho, ti si pa danes poco dobil“. Med drugimi sem jez prišel med tiste, ktere so se najnižje učili. Imeli pa so nekteri tudi domá učenike, da so jih učili brati; jez pa nikogar nisem imel; zato so tudi v šoli več znali. Učili smo se tudi male povesti in katekizem; oh! kako težko je bilo. Katekizma nemško stran se iz glave učiti, pa nobene besede ne zastopiti, to je bila huda — tlaka; al pokorni smo mogli biti in prazno slamo mlatiti. Slovenska stran ni bila tako huda; povestnice vsakdanjega življenja so nas veselile; nemško pa je bila po „pocah“ primorana tlaka in silen zadržek za potrebno zastopne nauke. Tudi precej visoke rajtenge smo se učili izdelavati, pa revež nisem zastopil, kaj delam; tudi pisali smo majhne nemške pisma, in ko sem se enega privadil, sem dobil drugo; se vé, da je to dolgo dolgo trpelo. Le škoda, da smo starega učenika prehitro zgubili; zapustili so nas.

Čez nekoliko časa smo dobili družega mladega učenika, pa vse drugače je bilo. Še sem hodil v šolo, in koj od začetka sem bil pri teh, kteri so največ znali. Pa kaj pomaga? Abecednik sem se zopet mogel učiti, da ni bilo ne konca ne kraja, potem pa male povesti in katekizem in sopot smo Nemcom prazno slamo mlatili, veliko reči se še učili nič nismo, kar smo že popred nekoliko znali, posebno rajtenge in pisma; popred sem pisal male pisma, pri drugem pa „orštrih“ in „šoteuštrih“, kar nisem mogel nikoli dovelj znati, tako, da ko sem drugega učenika zapustil, sem že precej manj znal kakor pred. Še dobro pomnim, ko enkrat sam od sebe poskušam v šoli eno, prvo pisemce pisati, sem bil posvarjen; zgolj štrihe, štrihe, — to je bilo dobro. V starosti zdaj večkrat neumnost te šole preišlujem; vselej pa me jeza obide čez mojo šolo, posebno pa v zdanjem času, ko pridejo do mene prav majhni otroci iz zdanje šole, in vidim, da znajo že po domače, slovensko, zastopno pisati. Mene je sram, da me otroci prekosé in da imajo „Novice“ z mojo pisavo dosti opraviti, da popravijo. Al kdo je kriv, da nisem najdel pravega dobrega zernja? Nemška šola me je silila prazno slamo mlatiti; zakaj nemškega si nismo nič več ohranili kakor kanarček na orgelje, slovenskega pa tudi komaj toliko dobrega zernja, da smo silno pomanjkljivo in kumrno življenje oteli. Zdaj slišimo tolikrat v „Novicah“, da „čas je dnar“, — oj koliko zlatega časa smo takrat zgubili! Ko bi se bili takrat po domače učili brati in pisati dobro, enmalo zemljo in svet poznati, kako se to in uno prideluje, to in uno zdeluje, kje je to in uno mesto, ta in una fabrika, ta in una kupčija,

kako so živeli naši stari očetje, kaj se je tû in tam po svetu godilo itd., koliko kapitala bi si bili naložili na dobro, tako smo pa bob v steno metali in namesto domačih otrok smo bili le nemški kanarčki! Kaznovanje je bilo pa pri drugem učeniku tudi vse drugačno. Marsikdo, ko se je pregrešil, je mogel se tako na pod uleči, da je dobil z debelo šibo po soldaško z batino, in mnogoter, ki ni znal svoje naloge, je mogel v šoli zaprt ostati brez jedi večkrat blizo do večera. Mnogi, ki so se bali, da bodo zaprti, so kruha saboj prinesli, pa jim je bil vzet do časa, da so bili izpušeni.

Nobeden pa naj ne misli, da jez kaj več grozim; dobro sem si zapomnil vso to neumnost, vendar pa sem bil jez tako srečen pri zadnjem učeniku, da sem enkrat pri šolskem spraševanju slovenske mašne bukve dobil; to je bilo moje edino veselje od vse moje šole.

In zdaj je bil konec moje šole. Moji stariši so iskali pripomočka, da bi me bili še dalje v šolo pošiljali, pa ga ni bilo. Bili smo revni. Koliko sem vsega skupaj v šolo hodil, tega ne vem, to pa dobro vem, da v 11. letu sem že na kmetih živino pasel.

3 ali 4 leta sem poletni čas na kmetih živino pasel, in vso svojo šolsko učenost sem za živino po grmovji raztresel, tako, da mi ni družega ostalo, kakor le samo to, da sem mogel enmalo prav slabo mašne bukvice brati.

Oče in mati moja sta bila zlo revna; hišo so si oče v svoji mladosti kupili za 1000 gold., dobrega dnarja pa 800 gold., bilo je toliko laže (ažio); v hudih letih so prišli neusmiljenemu dolžniku v pest, kteri se je od začetka delal dobrega očetu. Bilo mu je dolgá blizo 200 gold. in je tožil. Ker pa niso mogli dnarja vgnati, jih dene na kant, in bila je hiša v kratkem po eni sami licitirengi v pestéh njegovih; so prišli nekteri, da bi bili licitirali, pa ko so vidili, da ni prav, so pa pustili. Ura je pretekla, dolžnik dá besedo, da vzame hišo za svoj dolg, in bilo je privoljeno; za ta mali dnar je bila hiša preč, in nobeden ni očetu ne krajcarja doplačal; bilo je še nekoliko dolgá, ki so ga oče mogli potlej poplačati, ko so že hišo zgubili. Tako je bilo tadanji čas, ko se je marsikaj po kotih izdelalo. Kdor bi tega ne verjel, ga moram z očetovimi pismi prepričati. Mojim staršem je iz tega velika žalost pa huda in dolga bolezen in še — še, pa kaj hočem to nadalje popisovati, saj tudi ni bilo sreče pri novem gospodarju; kmali je bil v dolgé zakopan.

Oče in mati gredó z nami v drugo faro, ker bilo nas je več otrok; jez sem bil takrat čisto slabe nature, za kmeta še preslab, kaj hočejo z mano zdaj začeti?

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Celja 18. sveč. ☉ *) — 16. svečan smo z zlatimi črkami v kroniko starodavnega in staroslavnega mesta Celja zapisali. Odprla se je naimer ta dan „celjska čitavnica“. Že dolgo smo se veselili tega dneva, ko se ima nova moralna moč štajerskih Slovencev očitati in razviti, in hvala Bogu! nismo se prevarili v naši veri, da staroslavna celjska okrajina hranuje v svojem krilu tisoč in tisoč domoljubnih sinov.

Sobana v Dereanovi hiši, ki jo je vrli domoljub, trgovec gosp. Kapus čitavoici prepustil, je bila lepo okinčena; po stenah vidiš viseti slike Slovencom svetih oseb, na sredi pa z lovorikom ovenčano podobo Njehovega apostoljskega Veličanstva premilega cesarja Franca Jožefa, kraj ktere so visele črno-žolte bandera, paladij mogočne Avstrije, zeleno-bele štajarske dežele, in pa modro-rudeče-belo znamenje

*) Radi smo sprejeli te mične črtice iz lastnega življenjopisa poštenega moža, gorenskega kmeta, ki je že veliko let obče obrajtan posestnik in kramar na Jesenicah. Vred.

*) Ko je bil popis ta že natisnjen, smo prejeli še enega iz druge prijazne roke; lepa hvala tedaj za dobrovoljni dar. Vred.